

Dilqəm ƏHMƏD

2018-ci ildə Azərbaycan Cümhuriyyətinin 100-cü ildönümündə bir neçə mühacir ailənin qonağı olduq. Bizi bu ailələrlə görüşdürən professor İbrahim Yıldırm idi. İbrahim bəy özü də məşhur Vəkilövlülər nəslindən olduğu üçün Türkiyədə yaşayan mühacir ailələrin, demək olar ki, hamısını tanıyır, onlar arasında vasitəçi rolunu da oynayır.

İbrahim bəylə İstanbulda Taksim meydanında görüşüb Gülnar Kürdəmirin – Əlimərdan bəy Topçubaşının nəvəsinin evinə yollandıq...

Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin və Paris Sülh Konfransına göndərilən heyətin sədri Əlimərdan bəy Topçubaşı mətbuatımızın yarımcısı Həsən bəy Zərdabının qızı Pəri xanımla ailə həyatı qurub. 1893-cü il dekabrın 31-də Tiflisdə baş tutan bu evliliklərdən 5 övladı dünyaya gəlib:

Ələkbər (30.09.1896, Tiflis), Sara (15.09.1899, Bakı), Raşid (01.10.1901, Bakı), Sevr (10.08.1903, Bakı), Ənvər (05.03.1912, Bakı)

Əlimərdan bəyin böyük qızı Sara xanım Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin sonuncu kabinetində ticarət və sənaye nazirinin müavini olmuş, işğaldan sonra Fransaya mühacirət etmiş Ələşrəf bəy Sultanovla (mühacirətdə Kürdəmir soyadı alıb) ailə qurub. Bu evlilikdən Zərifə (doğum tarixi: 24 noyabr 1921) və Gülnar (doğum tarixi: 27 mart 1923) adlı qızlar doğulub.

Bu qızlar Əlimərdan bəyin ahıl çağında sevinc qaynağı olub, gününün müəyyən hissəsini onlarla keçirib. Vaxtilə Bakıda eyni qəzetdə çalışdığı qələm dostu Əli bəy Hüseynzadəyə 1925-ci il aprel ayının 28-də yazdığı məktubunda nəvələrindən belə bəhs edib: "Bu gün mənim kürəkənim İstanbulla gəlir və mən istəyirəm onunla Sizə kiçik bir məktub göndərim. Onunla bərabər qızım Sara xanım da mənim həddindən çox sevdiyim iki nəvəmlə ora gəlirlər. Şübhə etməyirəm ki, Siz və Ədhiyə xanım (Əli bəyin xanımı – D.Ə) mənim gözəl nəvələrimi sevmək, İstanbulla köçməyə qərar vermiş qızıma və kürəkənime diqqətli olacaqsınız. Onlar hər ikisi mənim ailəmin buradakı həyatı, mənim hazırkı vəziyyətim və planlarım barədə Sizə ətraflı məlumat verəcəklər..."

Əlimərdan bəy ahıl vaxtında övlad itkisi yaşayıb. 1926-cı il dekabrın 19-da oğlu Rəşid bəy dünyasını dəyişib. Bu hadisə səhəti getdikcə ağırlaşan Əlimərdan

bəyə ağır zərbə olub. 2 aprel 1931-ci ildə keçmiş ədliyyə naziri, İstanbulda yaşayan Xəlil bəy Xasməhəmmədə məktubunda yazdığı kimi: "... Hər cümə axşamı xanımla, Ələkbərlə birlikdə qəbrinin üstünə gedirəm, dua oxuyuram, məzarını çiçəklərlə bəzəyirəm. Tez-tez yazılarını, kitablarını, qeydlərini gözəndən keçirirəm. Ötən ildən yazı masama yənidən oğlumun portretini qoymuşam. Ağımla onun artıq dünyada olmaması fikri ilə barışıram, ürəyimə övladla birlikdədir..."

Əlimərdan bəy kimi onun kürəkəninə də taleyinə mühacirlik yazılıb. Ailəsinə dolandırmaq üçün ticarətlə məşğul olub. Topçubaşı

və beynimdə xeyli sualla yuxarı mərtəbəyə qalxırıq. Bizi dostu adlandırdığı baxıcı qadın qarşılayır. Qadın onunla fransızca danışır. Həmkarımız Fəxrəddin bəy videoreportaj üçün qurğularını hazırlayır, mən isə telefonda səsyanı qoşaraq bir tərəfdən də evin içində tarixi dəyəri olan nə var deyərək gözəndən keçirirəm.

Dəyərli olan Gülnar xanımın söhbəti və bizə təqdim etdiyi fotosəhifələr oldu.

"Onu heç bir zaman unuda bilmirəm"

İlk olaraq Əlimərdan bəyi nəcə xatırladığını soruşduq: "Mən 1923-cü ildə doğulmuşam, babamı xatırlayıram. Bir əli ilə mənə, bir əli də bacımı tutaraq parka gəzməyə aparardı. Birlikdə rəsmimiz var. Babam bizə türk əlifbasını öyrədirdi. Çox danışmazdı, səssiz, şəxsiyyətli bir insandı. Onu heç bir zaman unuda bilmirəm. Sen Klü məhəlləsində bir evi vardı, bütün ailə bir yerdə idi".

Gülnar xanım Əlimərdan bəyin dəfn gününə belə xatırlayır:

"Babam vəfat etdiyi zaman anam bacımla mənə məzarlığa aparmadı. Həmin gün küçəmiz tamamilə qaraya bürünmüşdü. Sen Klü yaşillıq, gözəl yer idi. Ona görə də fransızlar maraqla baxırdılar ki, nə olub. Azərbaycanlılarla yanaşı ermənilər, gürcülər də vardı".

"Ələkbər çox böyük intellektual şəxsdi"

Topçubaşının vəfatından sonra ailə üzvləri ayrı yaşamağa başlayıblar. Gülnar xanım anası, xalası və dayıları haqqında bunları bölüşdü:

"Ələkbər çox böyük intellektual şəxsdi"

Topçubaşının vəfatından sonra ailə üzvləri ayrı yaşamağa başlayıblar. Gülnar xanım anası, xalası və dayıları haqqında bunları bölüşdü:

nin vəfatından sonra böyük ailə artıq kiçik ailələrə bölünüb, hər kəs ayrı yaşayıb.

Mərhum bacısı Zərifə xanım kimi Gülnar Kürdəmir də Azərbaycandan gələn qonaqlara xoş münasibət göstərir. 2018-ci ildə Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Fuad Muradov Azərbaycan Cümhuriyyətinin 100 illiyi münasibətilə onu fəxri fərmanla təltif edib.

Gülnar xanım İstanbula gəldiyi zaman 22 yaşında olub. Türkiyənin məşhur yazıçısı Şükufə Nihalın oğlu Necdet Sanderlə evlənilib. Yazıçı, psixoloq, "Sander" kitabının qurucusu Necdet bəy 1914-cü ildə İstanbulda doğulub, 1934-cü ildə Qalatasaray liseyini bitirib. Daha sonra İsveçdə psixologiyaya üzrə ali təhsil alıb. Lord Kinrossun "Atatürk", Antuan Sant Ekzüperinin "Balaca şahzadə" əsərləri onun tərcüməsində ən çox uğur qazanmış kitablarıdır. "Sander" kitabı evi İstanbulda xarici qaynaqların təmin edilməsində çox böyük rol oynayıb. Necdet bəy 22 iyul 1983-cü ildə vəfat edib.

Necdet bəylə Gülnar xanım 5 il evli qalıblar, iki övladları olub: Fikrət və Nilufər. Fikrət bəy 35 yaşında vəfat edib. Nilufər xanım hazırda Türkiyənin Bodrum şəhərində yaşayır. Gülnar xanım daha sonra ailə həyatı qurmayıb, Qalatasaray liseyində fransız dilindən dərslər deyərək övladlarını böyüdü.

... Binanın giriş qatında üzərində "No: 5 – Gül Nar" yazılan düyməni basırıq. Çöl qapı açılır

Topçubaşının nəvəsi:

"Babam öldüyü gün hər tərəf qaraya bürünmüşdü"

Yimləri geyinib yaxşı rəqs edərdi. Onun da rəsmləri var. Sevr xalam heç evlənmədi, qardaşı Ənvərlə yaşadı.

Vəziyyətimiz çox çətin idi, anam bir atolyədə pul qazanmaq üçün dərzilik edirdi. Atam da mal daşıyırdı. Sonra yavaş-yavaş düzəldi. Atamın atası xalı ilə məşğul olurdu. Amerikaya xalılar apardılar, amma orada hamısını itirdilər, oğurlatdılar. Pulsuz şəkildə Parisə döndülər. Bir dəfə Azərbaycanda zəlzələ olmuşdu, hər baxtı, 1940-cı illərdə, atam oraya çoxlu pul göndərdi. Ənvər və Ələkbər adlı iki dayım vardı. Ələkbər çox böyük intellektual şəxsdi. Ələkbər, bəlkə də, 10 dil bilirdi, İslam dünyasında çox böyük rol oynadı. Əlimərdan bəyin arxivində ona idi. Ələkbər hər halda atasına çəkməmişdi, çox ağıllı idi Ənvər isə ədəbiyyat sahəsində çox bilgili idi, mən də ədəbiyyatı, kitab oxumağı çox sevdiyim üçün daha çox onunla söhbətləşirdim. Bütün

Bizi bir dəfə Bakıya dəvət etmişdilər. Bacımın səhhətində problem oldu deyərək gedə bilmədik. İndi 100 yaşa yaxınlaşırıq, heç yerdə bilmərəm. Gözlərim çox zəifləyib, kitab oxuya bilmirəm. Mən özüm hüquq fakültəsində təhsil almışam, amma bitirmədim. Yanlış seçim etmişdim, gərək ədəbiyyatı seçərdim, hüquqla heç əlaqəm yoxdu. Kitabçı Necdet Sanderlə evləndim. Başqa bir insanla evlənmə bilməzdim, kitabları çox sevərdim. Sonra ayrıldım. Mən də İsveçrəyə getdim.

Mən İstanbulda fransızca dərslər deyirdim, onunla dolanırdım. Atam da mənə kömək edirdi, kirayəmi o ödəyirdi. Atam 1970-ci ildə, anam da 1983-də vəfat etdi. Erenköydə qalırdılar. Ethem Efendi caddəsində, çox gözəl yer idi. O zamanlar evlər yollardan kənar da yerləşirdi.

Anamla atam evdə rusca danışardılar. Mən özüm fransızca və türkçə bilirəm, rusca bir az anlayıram. Türkcəm də çox yaxşı deyil, bu yaşdan sonra kəlmələri unuduram.

Qızım Nilufər alman məktəbində oxuyub, kolleci bitirib, sonra təhsili buraxıb, təəssüf ki. Bir almanla evlənilib, Aleksandr adlı nəvəm var. Qafqazlı tipində, uzun boylu, qarabuğdaydır. Oğlum Fikrət xoşbəxt deyildi, içki içərdi".

Gülnar xanım qohumları olan, taleyinə mühacirlik yazılmış Həsən bəyin oğlu Səfvət Zərdabidən də qısa bəhs etdi: "Səfvət bəy gec evləndi, uşaqları yox idi".

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Gülnar xanımın bacısı Zərifə digər azərbaycanlı mühacir İdris Yaybulakın oğlu Təvfik bəylə evli olub.

"Babamla fəxr edirəm"

Gülnar xanım Azərbaycanı çox sevdiyini bildirdi: "Azərbaycana tək gedə bilmərəm, dostum da (onunla bir evdə qalan xanımı nəzərdə tutur – D.Ə) yanımda olsa, gedə bilərəm. Babamla fəxr edirəm, Azərbaycanla qürur duyuram. Azərbaycanı sevirəm, əsas da babama görə. Rəsmi həmişə yanımdadır, siz gəldiyinizə görə qoymamışam... 2007-ci ildə babamın məzarını Parisdə bir dostumla ziyarət etdim. Məzarını təmir edə bilərdik. Buradakı başqa azərbaycanlılarla heç görüşməmişəm, mənim çevrəm fransızlar idi..."

"Babamın 5 övladı vardı, biri vəfat etdi. İki qız, iki oğlan qaldı. Əlimərdan bəy vəfat etdikdən sonra birlikdə yaşayan ailə ayrılmağa başladı, müəyyən problemlər yarandı. Pəri xanım çox yaxşı insandı, o da çox danışmazdı. Məndə kiçik rəsmləri olmalıdır. Əlimərdan bəyin vəfatından sonra biz atamla başqa evdə yaşadım. Anam Sara çox yaxşı insandı, atamdan daha çox sevərdim. Onun Sevr adlı bacısı vardı. Sevr xalam Azərbaycan milli ge-

fransız ədəbiyyatını o, mənə öyrətdi. Universiteti ədəbiyyat üzrə bitirmişdi, bir fransızla evləndi."

"Kitabçı Necdet Sanderlə evləndim"

Gülnar xanım öz həyatı ilə bağlı isə bunları bildirdi:

"Mərhum bacım Zərifənin iki qızı var, İstanbulda yaşayırlar. Mən isə oğlum vardı, vəfat etdi. Qızım da var, Bodrumda yaşayır. Səhhətəmə görə yanına gedə bilmirəm, əvvəlki illərdə o gəlmişdi.